

Zijad Šehić, *U mojoj Bosni (Povodom stogodišnjice posjete cara Franje Josipa I Bosni i Hercegovini od 30. maja do 4. juna 1910)*, Dobra knjiga, Sarajevo 2013, 221 str.

Izdavačka kuća „Dobra knjiga“ izdala je knjigu „U mojoj Bosni“ Zijada Šehića, redovnog profesora na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Ovo djelo nastalo je na osnovu istraživanja građe koja se čuva u fondovima Zajedničkog ministarstva finansija i Zemaljske vlade u Arhivu Bosne i Hercegovine, te na osnovu građe Staatsarchiv Österreich i Haus-Hof und Staatsarchiv-a iz Beča. Znatno broj časopisa je također služio kao izvorna podloga pri nastanku ovog djela. Pored naučnog aparata, knjiga je opremljena i velikim brojem jako interesantnih slika koje svjedoče o carskoj posjeti Bosni. Knjiga je podijeljena u devet poglavlja, uz Predgovor, Rezime, koji je prevđen na njemački i engleski jezik, te Prilog-program putovanja cara Franje Josipa I u Bosnu i Hercegovinu 1910. godine.

U historiografiji se često postavlja pitanje opravdanosti pisanja o velikim ličnostima. Akcenat bi, ipak, trebao biti na pristupu i obradi tema koje su usko vezane uz djelovanje istaknutih ličnosti. Lucien Febvre je pisao o francuskim kraljevima 16. stoljeća kao što bi pisao o lutajućim vitezovima, don Kihotima svoga vremena. Kao povjesničar kojeg interesuju mentaliteti, on zaključuje da se moderni Francuz jako razlikuje od svog sunarodnjaka iz 16. stoljeća. To je pravilo, u principu, vrijedilo jednako za kraljeve kako i za obične ljude. Veliki su se monarsi na prijelomu 19. i 20. stoljeća znatno „uozbiljili“.

Iako su povjesničari različitih usmjerenja, kod profesora Šehića i Febvrea nalazimo dodirne tačke: crtice iz života vladara predstavljene su veoma slikovito, a autor ne stavlja težište rada na karakterizaciju vladara nego na društvene odnose koji su omogućili djelatnost takve „istaknute ličnosti“. Šehić ide u pravcu analize postupaka vladara i odjeka vladarskih aktivnosti u javnosti.

Prof. dr. Zijad Šehić je upravo djelom „U mojoj Bosni“ nastojao pokazati značaj carevog putovanja u Bosnu i Hercegovinu, ustanoviti povod i cilj ove posjete i tako ispuniti značajnu prazninu koja postoji u bosansko-hercegovačkoj historiografiji po ovom pitanju. Autor je osim rekonstrukcije putovanja, nastojao dati presjek cjelokupnih društvenih, ekonomskih, političkih i socijalnih prilika u zemlji u vrijeme careve posjete (30. maj-4. juni). Iako je evropska štampa naglašavala da je ova posjeta imala prije svega politički značaj, s obzirom na provedenu aneksiju (1908), donošenje Ustava i formiranje Sabora za Bosnu i Hercegovinu (1910), o ovom se događaju samo usputno pisalo.

Prvo poglavlje „Najava dolaska cara Franje Josipa I u Bosnu i Hercegovinu i pripreme za njegov doček“ autor počinje navođenjem nekih interesantnih činjenica iz careve biografije i vladavine. Prva vijest da će car posjetiti Bosnu

pojavi se 21. aprila 1910. godine u Sarajevskom listu, kao demant ranije plasiranih vijesti o planiranom putovanju. Zvanično saopćenje o carevoj posjeti stiglo je iz Beča 9. maja. U daljem tekstu je autor izdvojio reakcije štampe nakon objave vijesti o carevom putovanju u Bosnu, kao i reagiranja pojedinih uglednih ličnosti iz političkog, vjerskog i kulturnog miljea Bosne i Hercegovine. Navedene su reakcije javnog mnijenja u Beogradu, gdje je vijest o carevom putovanju tumačena kao zvanična potvrda aneksije. Strana štampa je također analizirala motive najavljenog putovanja i svi su se svodili na pitanje državo-pravnog položaja Bosne i Hercegovine nakon okupacije, pa sve do izvršene aneksije, koja je taj nedefinirani položaj konačno riješila, a careva posjeta novoanektiranom području je trebala dati odgovor na pitanje čija je suverena vlast na tom području. Sarajevski list je 16. maja plasirao vijest, a Gradsko poglavarstvo 19. maja izdalo proglas u kojima se navodilo da je zvanična posjeta cara bila predviđena za 30. maj. U zemlji se radilo na dočeku cara: pripremale su se dekoracije, ali isto tako se vodilo računa i o unapređenju sigurnosnih mjera.

Prof. Šehić je u drugom poglavlju, naslovljenom „Putovanje cara Franje Josipa I od Bosanskog Broda do Sarajeva 30. maja 1910.“ dao kratak prikaz početne faze carevog putovanja prema Bosni i Hercegovini. Car je stigao u Bosanski Brod 30. maja u 5 sati ujutro, gdje su ga, uz ostale istaknute ličnosti, dočekali zemaljski poglavar general Marijan Varešanin od Vareša i zapovjednik XV korpusa-general Auffenberg. Nakon izmjene prigodnih riječi i govora, car je nastavio putovanje prema Doboju, potom preko Zavidovića, Zenice i Visokog do Sarajeva. U svim navedenim mjestima, kako navodi autor, cara je pozdravljalo domaće stanovništvo koje se okupilo u značajnom broju. Svi prijemi su, također, protekli dobro.

Prvi dan boravka cara u Sarajevu je opisan u trećem poglavlju knjige. Autor daje presjek carevih aktivnosti. Car je stigao u Sarajevo oko 15:30. Nakon vojnog raporta, car je izvršio smotru počasne čete. Susreo se i sa Odborom za doček i raznim licima iz vjerskog i političkog života zemlje, koja su došla da se poklone caru, kao i sa grupom stranih konzula. Na Appelovoj obali je narod pozdravljao cara na njegovom putu do Konaka. Prvi dan carevog boravka je završio dobro pripremljenom iluminacijom: cijeli grad je bio ukrašen lampionima, fenjerima i vijencima.

Drugi dan carevog boravka u Sarajevu je opisan u četvrtom poglavlju. Dan je počeo objavom vijesti da je car amnestirao određena lica, bilo da se radilo o smanjenju kazne ili o njenom potpunom oprostjenju. Tog dana je car prvo posjetio vladinu palatu, gdje je u svečanoj dvorani primao deputacije. Obratili su mu se nadbiskup Stadler, arhiepiskop i mitropolit Evgenije Letica, Hadži Mehmed Teufik ef. Azabagić i Hadži Sulejman ef. Šarac (umirovljeni i novoizabrani reisu-l-ulema), nadrabini dr. Weszel i mnogi drugi. Prof. Šehić

je na ovom mjestu donio sve autentične govore koji su izređeni pred Franjom Josipom I. U popodnevnom satima je car posjetio glavne vjerske objekte svih konfesija u Sarajevu. Posjetio je i Gradsku vijećnicu, gdje je razgovarao sa tadašnjim gradonačelnikom Sarajeva-Esadam ef. Kulovićem. Konak je predstavljao središte večernjih dešavanja. Tu su organizirane svečane večere na kojima su učestvovalе najznačajnije ličnosti uprave i društvenog života Sarajeva.

Peto poglavlje je posvećeno trećem danu careva boravka u Sarajevu. U ovom dijelu knjige autor donosi atmosferu sa Vojnog vježbališta, gdje je car izvršio smotru jedinica. Nakon toga je ispred cara prošao vojni defile uz koji je svirala vojna muzika. Po povratku u Konak, car je primio delegaciju školske omladine. Potom je ponovo bila upriličena svečana večera.

Šesto poglavlje naslovljeno „Četvrti dan boravka cara Franje Josipa I u Sarajevu 2. juna 1910“ donosi informacije o posljednjem carevom danu provedenom u Sarajevu. Car se tog dana ujutro sa pratnjom odvezao na Pašino Brdo. Tu mu je pukovnik Lipovšek predstavio operaciju zauzimanja Sarajeva 19. augusta 1878. godine. U popodnevnom satima je car posjetio Ilidžu i Vrelo Bosne. Autor ocjenjuje da je narodni doček na Ilidži bio sadržajan i dobro osmišljen. Za cara je bila upriličena i poklonstvena deputacija sarajevskih pjevačkih društava, čiji su članovi skupa izveli *Carevku*.

Carev odlazak iz Sarajeva i posjeta Mostaru opisani su u sedmom poglavlju („Boravak cara Franje Josipa I u Mostaru 3. juna 1910“). Prof. Šehić daje jednu interesantnu opservaciju vezanu za značaj careve posjete Sarajevu. Naime, u vrijeme ove posjete je u Sarajevu bila u znatnoj mjeri zabilježena povećana prodaja dnevnih listova, a novinska izdanja su obično bila rasprodata. Autor smatra da je ovo bio znak sa kakvim je oduševljenjem publika pratila priču o dolasku cara. Na putu prema Mostaru car se kratko zaustavio u Konjicu gdje ga je pozdravio gradonačelnik Konjica-Džaferbeg Sulejmanović, te u Jablanici. Mostar je bio posebno uređen za carev posjet. Poklonstvene deputacije je car primio u hotelu *Narenta*. Tamo je bio priređen i ručak, nakon kojeg je car krenuo u obilazak Mostara.

„Povratak cara Franje Josipa I u Beč. Ocjena putovanja“ naslov je osmog poglavlja, u kojem autor daje presjek reakcija europske javnosti na carevo putovanje u Bosnu i Hercegovinu. Neki listovi su se ponovo vraćali na pitanje aneksije i njenu potvrdu putem ove posjete. Neki su lamentirali nad sudbinom slavenske braće, dok su drugi pokušavali anticipirati nastavak „balkanske politike“ koju je provodila Monarhija. S druge strane, stnovništvo Bosne i Hercegovine je tragalo za načinima da carevu posjetu zadrži u sjećanju. Ovo poglavlje je ujedno i najinteresantnije jer pruža mogućnost detaljne analize zamršenih europskih odnosa, percepcije austrougarske uprave u Bosni i

Hercegovini u europskoj javosti, te ostavlja prostor da se careva posjeta Bosni smjesti u odgovarajući historijski kontekst.

Posljednje, deveto poglavlje, prof. Šehić je posvetio početku rada Bosanskog sabora i atentatu koji je pokušao izvršiti Bogdan Žerajić. Bosanski sabor se trebao sastati 15. juna 1910. Tim povodom je bila obnovljena i Gradska vijećnica. Autor se osvrnuo na natpise pojedinih novina koji su objavljeni povodom početka rada Sabora. Zatim je rekonstruirao pokušaj atentata koji je na generala Varešanina pokušao izvršiti zagrebački student rodом iz Nevesinja-Bogdan Žerajić. Neuspjeli atentat je izazvao uznemirenost među stanovništvom. Autor ovaj događaj tumači kao „iskupljenje“ za planirani, a neizvršeni atentat na cara Franju Josipa. Međutim, to se iz političkih razloga držalo u tajnosti.

Interesantan je prilog dat na kraju knjige. Riječ je o programu putovanja cara Franje Josipa u Bosnu i Hercegovinu 1910. godine. Program je svojevrstan dokaz „švapske“ perfekcije, jer podrazumijeva detaljno isplanirana dešavanja za vrijeme koje je car trebao provesti u Bosni.

Popis izvora i literature upućuje na ozbiljan pristup obradi teme. Prof. Šehić je koristio dostupnu građu iz fondova Zajedničkog ministarstva finansija i Zemaljske vlade Arhiva Bosne i Hercegovine, kao i građu Državnog arhiva Austrije. Od publiciranih izvora korišten je znatan broj domaćih i stranih listova.

Tehnička izvedba knjige „U mojoj Bosni“ prof. dr. Zijada Šehića unosi dašak melanholije i sjećanja na „stara vremena“. Ubačene fotografije, možda i najbolji svjedoci careve posjete Bosni, inteziviraju dodatno te osjećaje.

Ovo je knjiga koja se treba pročitati iz više razloga: rezultat je ozbiljnog znanstvenog istraživanja i kao takva donosi niz nepoznatih informacija o jednom interesantnom događaju; pisana je vrlo pristupačnim, gotovo književnim stilom; predstavlja uspješnu rekonstrukciju onoga što je prošlo, ali što je ipak, na izvjestan način, uhvaćeno.

Amila Kasumović